

Bloeyendael bulletin

juli 2024

Werk aan de winkel. Help mee!

Bloeyendael kleurt geel

Beter een Goede Buur!

Donateur tot het absolute einde

"De paden op...."

Open Heemtuin

Buren: De Buitenkamer

Werk aan de winkel. Help mee!

Als u dit leest is het begin juli en gaan de 'werkdagen' weer van start of zijn net begonnen: nu eerst hooien, later takken slepen, bladeren harken, etc. Ik hoop op een mooie zomer: lekker buiten werken met je mede-vrijwilligers, heerlijk en gezellig. We verwachten dat u weer in grote getale meehelpt. Het beheerwerk vormt de basis voor de kwaliteit van het park; het kan geen jaar overgeslagen worden en is cruciaal voor Bloeyendael. De twee beheerders, Hans Schriever en Daniël van Heusden, zorgen voor de onmisbare coördinatie en voorbereiding. Daniël gaat per 1 augustus Bloeyendael verlaten en het is ons helaas nog niet gelukt om een vervanger te vinden. Er is dus een urgent capaciteitsprobleem en we proberen nu vrijwilligers te vinden, die willen helpen bij de voorbereiding en coördinatie van het vrijwilligerswerk, zodat niet alles op Hans' schouders neerkomt. Ga s.v.p. even héél goed bij uzelf te rade en overweeg serieus ons te

helpen deze zomer. Als u concludeert: 'daar heb ik wel een beetje tijd voor en het lijkt me wel wat', laat het ons dan weten; **we hebben echt wat extra hulp nodig!**

Ook de gemeente beheert. Essentaksterfte heeft ertoe geleid dan er tientallen essen gekapt moeten worden, en totdat die kap is uitgevoerd, is dat deel van het park uit veiligheidsoverwegingen door de gemeente afgesloten. De voorbereidingen verlopen zeer traag; zo is er bv nader ecologisch onderzoek nodig voordat er gekapt mag worden. En dat alles duurt en duurt.. We hebben de gemeente gevraagd om over dit proces met ons in overleg te treden, maar zelfs dat 'duurt en duurt'.. Rekent u er mee dat dit deel minstens tot eind van de herfst blijft afgesloten. Om weer helemaal in de 'Bloeyendael Zomersfeer' te komen, helpt dit bulletin vast ook. Mooie, heel diverse, artikelen, bv over 'de interactie tussen gids en bezoeker van de heemtuin', een uitleg over 'de gele fauna' in ons park, en een interview met Jan Weggemans, één van de mensen die aan de basis van Bloeyendael stonden. Onze burens krijgen speciale aandacht d.m.v. een bezoek aan "De Buitenkamer" en een pleidooi voor de Goede Buur. En een terugblik op de excursies.

REDACTIE

Nora de Groen, Jan Heijmans

FOTOGRAFIE

Titia Kan, Jan Heijmans, Nora de Groen,
Paul Brassé en Ton Rennen

VORMGEVING

Karel Meijer, Utrecht

DRUK

Kopijwinkel, Utrecht

LOGO

Illustratie Dick Bruna © copyright Mercis bv, 1991

Piet van Ommeren

Voorzitter Stichting Bloeyendael

Bloeyendael kleurt geel

In de verschillende jaargetijden toont het park zich totaal anders. Tijdens het voorjaar verandert het echter wel heel snel, vooral als de zon het park opwarmt. De bladeren verschijnen aan de bomen en de bloemen geven de graslanden en waterkanten volop kleur. En dan valt vooral de kleur geel op.

Streepzaad

Als je dan zo door het park loopt valt op dat vooral twee plantensoorten het park kleuren door hun massale opkomst: eerst de scherpe boterbloem en wat later de grote rateelaar. Weliswaar tonen dan veel meer plantensoorten hun gele bloemen, maar die staan minder dicht op elkaar, zoals het groot streepzaad. Of ze vormen slechts plaatselijk een geel accent, zoals de gele lis aan de waterkant. Andere gele bloemen die je in het voorjaar in Bloeyendael tegenkomt zijn onder meer raapzaad, geel nagelkruid en de paardenbloem.

In het voorjaar worden insecten heel actief en dat hebben de gele bloemen dus goed getimed voor de bestuiving. En dan blijken ze door hun kleur ook nog erg aantrekkelijk voor bijen. Dat komt doordat bijen ultraviolet licht kunnen waarnemen en dat wordt verhoudingsgewijs sterk gereflecteerd door gele bloemen.

Als je goed kijkt zie je ook in het voor-

jaar al snel andere kleuren bloemen. In de rogge akker rode klaprozen, blauwe korenbloemen en af en toe een rose bolderik. En in de graslanden fel paarse rietorchissen en rose koekoeksbloemen. Vanaf juni laat het wit van de margrietten zich steeds nadrukkelijker zien (met een geel hartje, dat dan weer wel). Richting zomer wordt de dominantie van het geel geleidelijk aan minder, hoewel dan nieuwe plantensoorten hun gele bloemen laten zien, zoals boerenwormkruid, sint-janskruid, jacobskruiskruid, moerasspirea en guldenroede. Die bepalen de kleuren van de velden echter minder sterk.

Iets dergelijks geldt ook voor het einde van de winter: de (gele) winteraconiet is dan een van de eerste bloeiende bolgewassen. En in de natte graslanden verschijnt het felle geel van de gewone dotterbloem. Kort daarna worden de witte bloemen al snel dominant. Daarover in een winter bulletin meer.

Ton Rennen

Beter een Goede Buur

Sinds februari jl. mag ik mij een 'amateurtuinder' noemen, nu ik op een lapje grond moestuinier bij Amateur TuindersVereniging (ATV) Stadion, een prachtig volkstuintencomplex met een bosplantsoen en de mogelijkheid om te wandelen en met bankjes om te zitten.

Deze burens van ons Park Bloeyendael hebben natuurinclusief en ecologisch onderhoud hoog in het vaandel en dragen als zodanig ook het (hoogst haalbare) vier lieveheersbeest-stippen keurmerk. In onze stedelijke landschappen, waar natuurlijke habitats vaak fragmentarisch en versnipperd zijn, wordt de essentie van 'beter een goede buur dan een verre vriend' steeds relevanter. Dit principe, meestal toegepast in menselijke interacties, is ook van cruciaal belang voor de onder-

steuning van de biodiversiteit door de verbindingen tussen verschillende 'groene eilanden'.

Goed, 'eilanden' en Park Bloeyendael, hoe moeten we ons dat hier voorstellen? Stel: een gebied wordt doorkruist door een snelweg, laten we zeggen een 'A27'. Dit slijt het gebied in tweeën, waardoor flora en fauna aan weerszijden van de snelweg geïsoleerd raken – vergelijkbaar met eilanden gescheiden door een zee van asfalt. In de eilandentheorie (*The Theory of Island Biogeography*) wordt gesteld dat de kans op overleving van een metapopulatie afhangt van de balans tussen de snelheid van immigratie en de snelheid van lokale uitsterving. Vrij vertaald: als de rupsen van één soort in gebied 1 worden opgegeten (en lokaal uitsterven), komen ze dankzij vlinders vanuit gebied 2 weer

terug als zij de oversteek weten te maken. Hoe groter de afstand, hoe minder immigratie. Met al onze snelwegen, maar ook enorme hoeveelheden landbouwgrond (>50% van Nederland!) hebben we uitdagingende hindernissen ('oceanen') gecreëerd voor de natuur. Elke verbinding tussen die ontstane eilanden kan helpen burens dicht bij elkaar te brengen door de migratie van soorten te vergemakkelijken.

Goed, wij hebben dan dus twee groene eilanden relatief dicht bij elkaar, Bloeyendael en ATV. En die kunnen makkelijk uitwisselen, mooi! Waarom is dat eigenlijk mooi? In tegenstelling tot ons natuurpark vormen wij tuinders bij ATV zelf onderdeel van het voedselweb. We proberen er immers ook wat te moestuinieren voor onze eigen consumptie. Elk seizoen merken tuinders dat andere soorten dan de mens binnen het voedselweb ook best wel wat lusten van onze planten! De aardbeien, bonen- en pompoenplantjes en vooral alle sla worden dit jaar weggevreten door slakken. Hiermee worden (vooral bepaalde naakt-) slakken getraceerd op een groentehapje, maar indirect voeden we daarmee ook weer de soorten die naaktslakken eten. Sommige vogels zoals lijsters lusten best eens een slakje, de tijgerslak (*Limax maximus*) eet ook graag andere slakken. Kikkers, padden, maar ook muizen en egels vullen er hun dieet mee aan en ook zij vallen weer ten prooi aan bijvoorbeeld roofvogels

zoals de burens slechtvalk en uil. Het hebben van goede burens (in dit geval met een eetlust voor slak) is voor de ATV tuinders heel welkom! De naaktslak is natuurlijk maar één voorbeeld dat het voedselweb illustreert met ons mens als belanghebbende, we zouden het ook kunnen hebben over bladluizen, burens moestuinplant, mier en lieveheersbeestje, of een mug als buur, spinnen, vleermuizen en voor hun larven burens vis en kikker. Hoe meer voorbeelden hoe beter we het belang van ecologische en gemeenschapsinteracties leren begrijpen. Problemen die ontstaan bij het wegvallen van dat soort relaties zien we met een aantal van de nieuwe burens, zoals de Japanse duizendknoop. Ze heeft nog geen plek in het voedselweb, staat daar zonder burensrelaties als het ware nog buiten en wordt als invasief exoot aangemerkt. Dit uitvallen van relaties kan ook gebeuren in ons eigen land. Zoek maar eens op diersoorten die in Nederland uitsterven. Het 'eiland Nederland' werd daarmee steeds leger, met herintroductie is een aantal soorten weer terug als 'naaste buur', natuurlijke immigratie werd zo goed als onmogelijk met al onze 'oceanen'. Ik zal proberen om een goede buur voor mijn medetuinders te zijn en met mijn moestuintje een goede buur voor de flora en fauna van ATV, Bloeyendael en de rest van de Utrechtse eilanden!

Than van Nispen

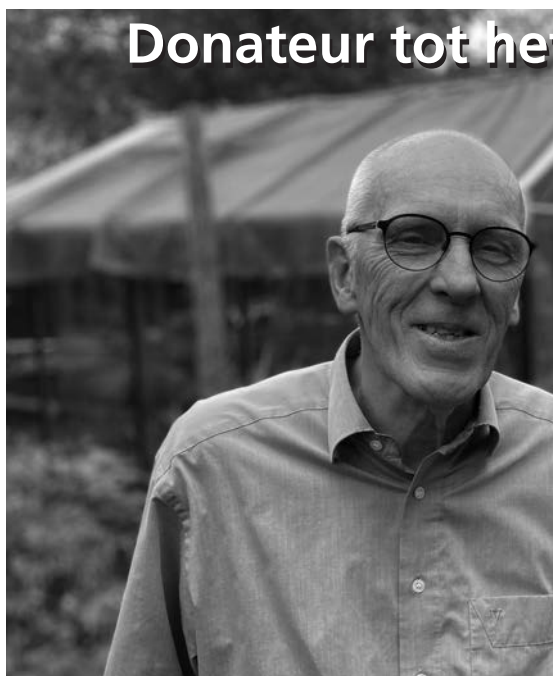

Voormalig voorzitter en erelid Jan Weggemans (77) blikt terug op zijn actieve tijd bij Bloeyendael. ‘Donateur blijf ik tot het absolute einde’ zegt hij. En, grappend: als het bulletin binnenkomt lees ik dat eerst van voor naar achteren voordat ik aan *De Stentor* begin.

In zijn woonplaats Diepenveen waar hij in 2007 naartoe verhuisde blikt Jan terug op zijn tien jaren vanaf 1997 als bevlogen voorzitter, maar (onder meer) ook planner, buffelende vrijwilliger in het veld en bulletinschrijver.

Om bij het allereerste begin te beginnen: het is een prachtig resultaat dat Park Bloeyendael in het begin van de jaren '90 behouden bleef dankzij de inzet van individuele tuinders van ATV Stadion zoals Frans van der Hulst (schrijver van de Prikneus-cursiefjes in de Utrechtse advertentiebladen) en eerste voorzitter van de stichting, en zoals Dick en Bep Hartman. Zij voerden in de jaren 1990-1991 actie op de Stadhuisbrug met kaarten gericht aan alle fracties en dat kreeg uiteindelijk effect op raadsleden en publiek.

Toen Jan aantrad als voorzitter maakte hij het tot een belangrijk onderdeel van zijn taak om de politiek bij de les te houden: bij voorbeeld om de gemeente te weerhouden van de uitvoering van absurde ideeën als een heel stuk van het park af pikken voor een scherpere bocht zodat de aan te leggen sneltram (destijds nog) minder dan 1 minuut tijd wint, of

de aanleg van een ondergronds metrostation in het park.

Hij zette daarbij ook het bulletin als middel in. Zijn motto was ‘het zoet met het zuur’ mengen: onzinnige (voorgenomen) beslissingen aan de kaak stellen maar de lijn naar de gemeente altijd open blijven houden. Dat leverde altijd zeer vlot lezende, soms sarcastische teksten op. Maar Jan heeft zonder meer goede herinneringen aan de samenwerking met wethouders Jan van Zanen en Robert Giesberts die zich hard maakten voor het park.

Gevraagd naar de ‘tops en flops’ van zijn voorzittersperiode noemt Jan als rasoptimist meer tops dan flops. Teleur-

t absolute einde

stellend vond hij in de startfase van de acties voor behoud van het park de passieve houding van het bestuur van de volkstuinvereniging; ze waren al snel aan het idee gewend dat het complex naar Maarschalkerweerd zou kunnen verhuizen als de bouwplannen voor Park Bloeyendael en het tuinencomplex door zouden gaan. Ook minder fijn om aan terug te denken was de brand die het net verbouwde werkgebouwtje-met-veranda helemaal in de as legde en de moeite die het kostte om er een vervangend paviljoen voor terug te krijgen.

Een topresultaat vindt Jan dat met het ontstaan van Stichting Bloeyendael (ook in de toenmalige) tijdgeest de bezuinigin-

gen op het openbaar groen zijn gestopt. Zo was bij voorbeeld maaien na de bloei een noviteit voor de gemeente. Dat de Stichting vanaf haar oprichting uit de enorme ecologische kennis van Theo de Ronde kon putten voor het beheer van het park was enorm waardevol.

Het activisme is de laatste 15 jaar overgegaan in beheer van het park en informeren van het publiek. De blijvende betrokkenheid van veel vrijwilligers is hierin een belangrijke factor, de Stichting heeft ze door de opzet van de vrijwilligerswerkdagen aan zich weten te binden. Er wordt hard gewerkt, maar er is ook tijd om met elkaar te socializen tijdens de koffiepauze en de lunch.

Het is belangrijk dat mensen weten dat de natuur belangrijk is, en dan liefst zoveel mogelijk mensen: in een democratie beslist een meerderheid en als die niet weet wat er beschermd moet worden zal de biodiversiteit steeds meer onder druk komen te staan. Het park speelt daarin ook een rol met zijn educatieve projecten. Die educatie is onderdeel van het beleid dat door diverse voorzitters en besturen in de afgelopen jaren is uitgestippeld en is jarenlang op allerlei manieren vormgegeven door Paul Brassé.

Jan ziet dat de stichting en het park in uitstekende handen zijn. Wat niet wegneemt dat je 'erbovenop moet blijven zitten!'

Nora de Groen

"De paden op..."

Na de bomenwandeling en de vogelexcursie in maart, zoeken we in mei ons natuurheil buiten het park. Op 11 mei wandelen we vanaf de Archimede-slaan naar de imkerij het Land, op uitnodiging van Aaron van Randeraad. Hij heeft het vak geleerd van Theo de Ronde, en runt nu een moderne imkerij aan de rand van de Bilt.

Verslingerd aan honing

Bij de koffie vertelt Aaron over het leven van bijen, over de verschillende levensfasen, hun taken binnen het volk, over koninginnen, tuten en kwaken, en over het zwermen van bijenvolken in de lente. We bezichtigen zijn werkplaats en de glanzende centrifuge waarmee de honing uit de raten wordt geslingerd. Tot slot lopen we een rondje over zijn grondstuk van meer dan 1 ha, dat hij in een aantal jaren omtoverde van wei naar een weelderig paradijsje met (fruit) bomen en struiken en een wild grasland, waar ook de bijenkasten staan.

Aaron volgt Theo op en beheert nu ook een (kleiner) aantal kasten in onze heemtuin, waar hij ook een demonstratiekast heeft geplaatst die op open dagen bekeken kan worden.

Trilvenen

Een week later verplaatsen we ons per fiets naar Westbroek, waar IVN-gidsen ons rondleiden over de Westbroekse

Zodden, een natuurgebied van Staatsbosbeheer. Grote graafmachines kwamen eraan te pas om het dichtgegroeide terrein weer terug te brengen tot een veenweidegebied met verre horizons. Slechts een klein deel van het moerasbos bleef behouden als een illustratie van het verlandingsproces. Langs de waterlopen staan kruidenrijke rietkragen, waar we vogels als rietgors en de rietzanger horen en zien zingen. Halverwege de wandeling kunnen we het zeldzame trilveen aan den lijve ervaren, een drijvende mat van wortelstokken en plantenresten waar een bijzondere vegetatie op groeit. Dat wij hier kunnen wandelen danken we aan Bert Bos, die zich als boswachter sterk heeft gemaakt om dit gebied te ontsluiten via een pad, dat doorloopt tot de Graaf Floris V Weg, onder het vliegveld Hilversum.

Paul Brassé

Open heemtuin

Al enige jaren is de heemtuin van Bloeyendael op bepaalde momenten open voor passanten. Op dinsdag bestaat de doelgroep uit kantoorpersoneel tijdens hun lunchwandeling. Op zondag zijn het diverse anderen die de uitdaging van het openstaande hek aangaan. De sfeer is op beide dagen ietwat verschillend: op dinsdag heeft men haast, op zondag integendeel. Op dinsdag wil men niets drinken, maar vooral kijken. Op zondag is dat soms andersom. Op dinsdag is er geen thema, op zondag vaak wel. Op beide dagen gaat menigeen tevreden weer verder.

Ook al is de sfeer verschillend, de natuurbeleving is dat niet. Het is een feestje om bezoekers rond te mogen leiden: je leert van elkaar. Vaak ontstaan natuurgesprekken en komt het ecologische beheer van Bloeyendael voor het voetlicht: een uitstekend bruggetje naar het werven van donateurs (dinsdagen) en vrijwilligers (zondagen).

Is het leuk voor de gidsen?

Jazeker! Het begint al met voor de openstelling een “rondje heemtuin” met elkaar te doen: wie weet wat? We helpen elkaar met wat we vergeten zijn en leren nieuwe dingen. Zo leerde ik in mei van Robert dat fluitekruid ook wel “Hollands kant” wordt genoemd. Met

Linkskruipend zenegroen, rechts hondsdraf

een beetje fantasie geldt dat voor diverse witte schermbloemen de hele zomer lang... Het verschil tussen kruipend zenegroen en hondsdraf is lastig: ze hebben allebei blauwe bloemetjes. Indachtig Theo, dat je alleen iets mag plukken als er echt heel veel van is, liet ik twee geplukte bescheiden takjes naast elkaar zien. Kijk: bij de een staan de bloemetjes alleen aan de zonkant, bij de ander aan alle kanten. Hans merkte fijntjes op dat de stelen ook verschillend zijn: al dan niet behaard. Naast de kleurenpracht (in mei vooral paars en geel) kan een geursensatie een verrassend element tijdens een wandeling zijn: wrijf over een blaadje en ruik aan je vingers. Begin met een rioollucht en eindig met iets lekkers: bosandoorn (riool!), watermunt (sterk/lekker), daslook (knoflook) en tenslotte citroenmelisse (subtiel/lekker). Open heemtuin: een win-winsituatie!

Tita Kan, natuurgids

Op bezoek bij de burens **De Buitenkamer**

Sandra (links) en Annette

Deze buur is goed verstoppt, eind Oostbroekselaan. Het oude (1907) "Verenigingsgebouw" van ATV Stadion herbergt momenteel *De Buitenkamer*. De website van deze stichting vertelt ons: "Bij De Buitenkamer kom je uit je hoofd door met je handen te werken. Iedereen die woont en/of werkt in Utrecht en behoefte heeft om even weg te zijn van de hectiek van de dag, stress of eenzaamheid is welkom. Samen aan de slag, met en van elkaar leren en anderen ontmoeten tijdens onze activiteiten. In de tuin, de keuken en het atelier genieten van de simpele dingen van het leven: groenten en bloemen zaaien, jam koken van vers fruit of wol wassen en kaarden om ermee te spinnen of te viltten. Zo werken we samen aan positieve gezondheid en welzijn".

De Buitenkamer is het geesteskind van Sandra Muijs en Annette van Herk. Beide vrouwen die vooral met hun hoofd werkten en daar onvoldoende bevrediging uithaalden. Ze gooiden hun roer volledig om. Het zijn buurtgenoten. Sandra was al

lang actief als tuinder bij ATV Stadion. Ze ontspande zich daar na drukke werkzaamheden. Annette zag dat aanvankelijk met enige verbijstering aan. "Na je werk en dan nog de tuin in". Maar na een aantal "life events" was ook zij om en sloot zich bij Sandra aan. Nu runnen ze samen de tuin. Toen er asielzoekers in het Star Lodge Hotel aan de Biltse Straatweg kwamen stelden Annette en Sandra hun tuinen beschikbaar om de vluchtelingen te helpen met hun dagbesteding. Ze hebben er veel van geleerd.

Inmiddels had hun ambitie grotere vormen aangenomen. Ze konden na lang aandringen bij de gemeente gebruik gaan maken van het oude Verenigingsgebouw. En sinds een jaar runnen ze daar *De Buitenkamer*. Ze zijn vier dagen per week open en er komen zo'n dertig mensen. De bezoekers zijn actief in het wolatelier of de tuinen. In het atelier wordt ruwe wol in eerste instantie door een bewerkingsproces geleid tot het eindigt in bollen gekleurde wol en vilt. Daarmee kunnen mooie werkstuk-

ken gemaakt worden. De muren getuigen ervan.

Op de planning staat een keuken annex cafeetje. Deze zomer komen er alvast picknick-tafels. Plannen zijn er

nog genoeg. Maar er moet eerst nog heel wat werk verzet worden in het gebouw.

Jan Heijmans

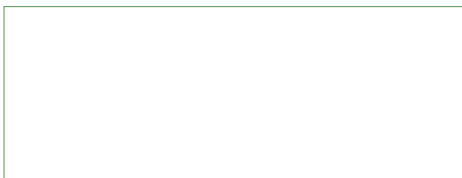
ACTIVITEIT	DATUM	TIJD
Zomerhooien	Zaterdag 6 juli	10.00 – 16.00
Zomeravondhooien	Dinsdag 9 juli	19.00 – 21.00
Zomeravondhooien	Woensdag 10 juli	19.00 – 21.00
Zomeravondhooien	Donderdag 11 juli	19.00 – 21.00
Zomerhooien	Zaterdag 13 juli	10.00 – 16.00
Open zondag	Zondag 14 juli	13.00 – 17.00
Bij nat hooi nog 1 dag nahooien	Nog te bepalen	
Open zondag	Zondag 11 augustus	13.00 – 17.00
Afhalen van de graanakker	Zaterdag 17 augustus	10.00 – 16.00
Heemtuintuin open	Dinsdag 3 september	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 8 september	13.00 – 17.00
Nazomerhooien	Zaterdag 14 september	10.00 – 16.00
Nazomerhooien	Zaterdag 21 september	10.00 – 16.00
Bij nat hooi nog 1 dag nahooien	Nog te bepalen	
Snoei-klussendag	Zaterdag 12 oktober	10.00 – 16.00
Bladharken	Zaterdag 2 november	10.00 – 16.00
Bladharken (afsluiting seizoen)	Zaterdag 16 november	10.00 – 16.00

Op de open zondagen worden themarondleidingen aangeboden. Deze sluiten zoveel mogelijk aan bij het seizoen en starten om 14.00 uur. Er zijn max. 7 deelnemers per rondleiding. De invulling van de thematische (extra) open dagen wordt begin 2024 door de educatiecommissie ter hand genomen.

De meest actuele agenda vindt u altijd op onze website: www.bloeyendael.nl

Natuurpark
Bloeyendael

Kleine ratelaar

Stichting Bloeyendael
Archimedeslaan 1
3584 BA Utrecht
www.bloeyendael.nl
NL74 INGB 0003 4466 50
Tel. 06 4500 5700